

Pregledni naučni rad

UDK: 327.88:323.28]:351.74

DOI: 10.7251/SOCSR2425079P

COBISS.RS-ID 140571137

Zaprimljen rad: 26.02.2024.

Odobren rad: 29.03.2024.

Предраг Поповић¹

Гојко Шетка²

ПРЕВЕНТИВНА ДЈЕЛАТНОСТ КРИМИНАЛИСТИЧКЕ ПОЛИЦИЈЕ У ЦИЉУ КОНТРОЛЕ И СПРЕЧАВАЊА ТЕРОРИЗМА

Апстракт:

У овом раду се разматра превентивна дјелатност криминалистичке полиције у циљу контроле и спречавања тероризма. Превентивна улога криминалистичке полиције у погледу спречавања тероризма се остварује кроз три врсте дјелатности и то: изграђивањем позитивних релација између полиције и грађана, полицијским радом усмјереним на проблеме у локалној заједници и примјеном криминалистичке контроле. Циљ овог рада јесте да се укаже на то колики је допринос спровођења поменутих дјелатности у погледу спречавања тероризма и у којој мјери активност униформисане полиције утиче на квалитет рада криминалистичке полиције. У наведеном раду биће приказано истраживање које је спроведено на територији Босне и Херцеговине, којим се настојало утврдити да ли спречавањем, контролом и сузбијањем тероризма, односно уочавањем терористичких пријетњи, поред специјалних јединица полиције чија је надлежност борба против тероризма, треба да се бави полиција у заједници, као и да ли су полицијске агенције у Босни и Херцеговини адекватно опремљене и располажу свим потребним ресурсима за борбу против радикализације и контроле терористичких пријетњи?

Кључне ријечи: *превенција, криминалистичка полиција, униформисана полиција, тероризам, радикализација, криминалистичка контрола.*

¹ Предраг Поповић, доцент на Факултету безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци. Email: predrag.porovic@fbn.unibl.org

² Гојко Шетка, доцент на Факултету безбједносних наука Универзитета у Бањој Луци. Email: gojko.setka@fbn.unibl.org

УВОД

У данашње вријеме, полиција својим радом настоји да многобројне проблеме спријечи својим превентивним дјеловањем. То је случај и у погледу сузбијања тероризма. Превентивни рад је једна од најзначајнијих активности криминалистичке полиције, којом се остварује супротстављање терористичком дјеловању. Акценат је стављен на узроке и услове који погодују вршењу терористичких активности. Посебну пажњу привлаче различита понашања која представљају предворије или претпоље тероризма. У данашње вријеме значајан допринос у вршењу терористичких кривичних дјела представља процес радикализације. Експанзија феномена радикализације у процесу генезе тероризма представља озбиљну пријетњу по најзначајније друштвене вриједности, а посебан нагласак је на моделу перспективе значајности, који сублимира улоге мотивације, идеологије и друштвених процеса у радикализацији (Dugas & Kruglanski, 2014:423).

Терористичка радикализација представља процес у ком појединац постепено прихвата терористичко насиље као могућ, можда чак и легитиман начин дјеловања. На крају, то може, а и не мора, навести ту особу да заговара, подржава или учествује у тероризму. Могући покретачи терористичке радикализације су различити и сложени и мијешају се на јединствен начин у сваком појединачном случају. Терористичка радикализација и врбовање за тероризам не настају у вакуму. Њих треба посматрати као интерактивни процес између појединца и спољашњих утицаја, укључујући ту и оне који врбују и пропагирају тероризам, шира друштвена кретања, као и акције државних органа. Аналогно са тим, да би се овај процес могао спријечити и сузбијати, важно је разумјети природу и утицај различитих фактора, као и степен у којем се они могу разликовати и међусобно дјеловати у различитим случајевима (OSCE, 2014: 40–41).

У данашње вријеме све више се употребљава термин децентрализација радикализације. Фокус се искључиво ставља на локалну заједницу и сам процес радикализације у њој. У вези с тим, више од идеологије, интернета или везе са одређеном организацијом, радикализација се може боље објаснити личним везама које појединци успостављају између себе, посебно у изолованим заједницама. Појединци, мање или више истог узраста, који дијеле слична животна искуства и имају слична мишљења и који живе мање или више у истим насељима, заједно почињу процес радикализације. На примјер, према једној студији у Сједињеним Аме-

ричким државама, 93% сунитских милитаната, или да су преобраћени или не, имали су групни утицај у процесу радикализације, а 42% су радикализовани хоризонталним контактима – породицом, пријатељима итд. Овакав тип децентрализације објашњава повећање домаћег тероризма, самоактивирање и саморадикализацију независних ћелија. Таквим ћелијама недостају директни контакти, не само са кровним организацијама, већ и између себе (Поповић, 2023:63–64; International Centre for the Prevention of Crime (ICPC), 2016:160). Из тог разлога, јасно се види потреба превентивног дјеловања полиције у локалној заједници. Неопходно је да полицијски органи будним оком прате њихове активности и да превентивним радом предуприједе потенцијално терористичко дјеловање.

Ово је практично и логично јер дјелатност полиције, било репресивана или превентивна, у свом највећем дијелу везана је за терен (безбједносни сектор), односно остварује се непосредно на терену, пошто је то мјесто гдје се и манифестују сви безбједносни проблеми (Шетка, 2018:467).

У оваквим ситуацијама велики значај има криминалистичка превентивна дјелатност која представља активност органа унутрашњих послова која се предузима прије покретања кривичног поступка. Она се састоји од полицијских мјера и радњи, почев од оних које имају стратегијске циљеве изграђивања позитивних релација између полиције и грађана како би се у пракси остварила ефикасна контрола тероризма и на основу тога уочили проблеми у друштву и локалној заједници који се везују за радикализацију и свеобухватну терористичку дјелатност. Превентивна полицијска дјелатност обухвата: изграђивање позитивних релација између полиције и грађана, полицијски рад усмјерен на проблеме у локалној заједници и криминалистичку контролу (Симоновић & Пена, 2010:115).

Изграђивање позитивних релација између полиције и грађана

Изграђивање позитивних релација између полиције и грађана представља најшири облик полицијског ангажовања у друштву, гдје полиција спроводи различите пројекте неформалних, релаксирајућих, едукативних и информативних контаката (Симоновић, 2004:104; Симоновић & Пена, 2010:116). На тај начин се стварају услови да се професионална дјелатност подигне на виши ниво, проширује круг лица која имају позитивна искуства са полицијом, повећава се могућност долажења до информација, постиже се већи број могућих сарадника у оквиру заједнице

итд. (Симоновић, 2006:47). Стратегијски циљеви су: изграђивање повје-рења грађана у полицију и формирање многобројних облика сарадње и протока информација како би се ефикасније оствариле контрола и превенција тероризма којим се угрожава квалитет живота и осјећај сигурности код грађана. Полиција и правосудни органи не могу ефикасно да се супротставе радикализацији и терористичким активностима без тијесне сарадње и координације са грађанима и разним институцијама друштва (мултиагенцијски приступ превенцији) (Поповић, 2023:355-356). Облици сарадње и изграђивање позитивних релација између полиције и грађана су многобројни и, поред усмјерења на тзв. општу јавност, стратегијски треба да се фокусирају прије свега на циљане групе које су од посебног интереса за превентивне стратегијске циљеве друштвене заједнице. На примјер, за спречавање радикализације и терористичког дјеловања је посебно важно изграђивање позитивних релација полиције са младима и школском омладином, зато што се млади у великој мјери појављују и као жртве и као учиниоци кривичних дјела тероризма (Симоновић, 2004:104). Полиција мора да поступа са свим појединцима једнако. У исто вријеме треба да се труди да буде осјетљива на потребе и сложеност различитих заједница и група у оквиру тих заједница. Различите заједнице и групе ће бити забринуте и другачије погођене спречавањем тероризма и борбом против насилног екстремизма и радикализације која води у тероризам. Полиција треба да прилагоди своју активност у смислу сарадње у складу са тим, да би била ефикасна у успостављању контаката и односа. Дакле, на исти начин, она мора да остварује сарадњу са омладином, женама, вјерским организацијама и вјерским вођама, националним мањинама, организацијама цивилног друштва, малим и средњим предузећима и сл. (OSCE, 2014:151).

Позитивне релације између полиције и грађана остварују се посредством медија, имплементацијом полицајца у сусједству или школског полицајца са дефинисаним задацима, отварањем савјетовалишта за грађане или одржавањем редовних састанака у оквиру мјесних заједница, организовањем едукативних превентивних курсева, савјетовањем потенцијалних жртава и сл. На овакав начин грађани се упућују на квалитетнију сарадњу с полицијом, повећава се размјена безбједносних информација и ниво отпорности грађана према радикализацији и терористичком дјеловању; грађани су боље информисани како се треба одупријети процесу радикализације и како треба да се понашају када се неко од кривичних дјела тероризма догоди (психолошка помоћ, обезбјеђење трагова, и сл.) (Симоновић, 2004:104). Успостављање позитивних релација између

полиције и грађана представља квалитетан пут који води ка ријешавању сложених проблема у локалној заједници.

Полицијски рад усмјерен на проблеме у локалној заједници

Полицијски рад усмјерен на проблеме у локалној заједници представља опредмећење проактивног криминалистичког приступа и фокусирање полицијске и криминалистичке стратегијске дјелатности на претпоље терористичког дјеловања. Наиме, полиција већине развијенијих земаља у свијету данас усмјерава своју дјелатност на уочавање проблема у локалној заједници који могу довести до радикализације и терористичког дјеловања, и различитим мјерама (појачани надзор, разни облици полицијског рада у оквиру сусједства) и програмима (већ поменути програми спречавања радикализације, нпр. спречавања радикализације младих и сл.) или у сарадњи са другим институцијама (мултиагенцијски приступ), покушава да их ријеша прије него што дође до ескалације или прогресирања. Полицијски и стратегијско-криминалистички рад не почиње моментом извршења кривичних дјела тероризма, већ се базира на уочавање проблема који могу проузроковати њихово извршење. У складу са том стратегијом, полиција има задатак да сазна више о лицима и породицама за које постоји опасност од радикализације и да на бази својих сазнања предузме адекватне мјере у циљу процеса дерадикализације (Симоновић & Пена, 2010:116–117). Сарадња са заједницом и заједнички напори у рјешавању проблема дају полицији могућност да идентификује и рјешава незадовољства која погађају и мушкарце и жене, а која могу бити основа за насилни екстремизам и радикализацију која води у тероризам у партнерству са мушким и женским представницима заједница и других државних органа. Када неко питање није у надлежности полиције, полицијски службеници могу савјетовати јавност о могућим поступцима за јачање кохезије заједнице. Такође, они могу, по потреби, помоћи у мобилизацији чланова заједнице, организацији цивилног друштва и надлежних државних органа (OSCE, 2014:99). Поред полиције, значајан допринос у погледу јачања кохезије заједнице могу имати и политички представници. На тај начин, они у великој мјери могу помоћи полицији у погледу ријешавања различитих проблема у локалној заједници. На примјер, предсједник Владе Норвешке, након терористичких напада који су се десили 22. јула 2011. године промовисао је кохезију и реафирмисање демократских вриједности. Терористи настоје да утјерају страх јавности или њеним дијеловима како би привукли пажњу на себе

и на своја незадовљства и циљеве, те да наметну своје захтјеве друштву и држави. Они желе да комуницирају путем напада и пропаганде која их окружује, њиховог посебног тумачења стварности и тога шта би требало учинити. Такви напади и поруке које шаљу могу имати врло раздоран утицај на друштво. Када идентитет починиоца није познат, гласине се лако шире, а кривица одређује на основу стереотипа и предрасуда. Друштвене и државне власти у шоку могу претјерано реаговати, што је управо оно што терористи желе да постигну. Аналогно томе, суштински аспект отпора тероризму за државне функционере и политичке лидере, посебно одмах након напада, јесте подстицање кохезије и солидарности друштва у борби против тероризма у циљу потврде привржености демократији и владавини права и одбацивања насиља и раздорних идеја и стереотипа (OSCE, 2014b:64).

Овдје је важно напоменути да је одржавање, консолидација и унапређење рада полиције у заједници на начине који побољшавају социјалну кохезију важна стратегија за борбу против тероризма, посебно када законодавни режим ризикује да дође до подривања социјалне кохезије и отуђења заједница. У вези с тим, рад полиције у заједници треба да буде прва линија одбране у борби против тероризма. Осигурање да се рад полиције у заједници интегрише у борбу против тероризма укључиће унапређење демократских облика рада полиције кроз размјену информација између полиције и различитих заједница (Pickering, McCulloch & Wright-Neville, 2008:102). Усредсређивањем полицијских агенција на рад полиције у заједници омогућавају се различите предности, и то: повјерење у заједницу; знање о циљевима који су највише изложени ризику; смањење криминала и спречавање тероризма; дубље познавање властите заједнице; ближа сарадња са предузећима; углед за отвореност и поштовање (Newman & Clarke, 2008:80). Користећи проблемски оријентисани приступ, полиција настоји да зађе иза индивидуалних кривичних дјела тероризма и да се ухвати у коштац са проблемима који леже у њиховој основи. Тероризам је у правилу само симптом проблема који је условио или допринио његовом извршењу (Симоновић, 2006:52). Интеграција полицијског рада усмјереног на проблеме, тј. опредмећење проактивног криминалистичког приступа данас се сматра цивилизацијским стандардом у свјетским оквирима (Симоновић & Пена, 2010:117; Поповић, 2023:357–358). Једино се на такав начин може остварити успјешна борба против свих врста криминалитета, па и тероризма.

Улога криминалистичке контроле у превенцији тероризма

Криминалистичка контрола представља организовану дјелатност органа унутрашњих послова која има наглашен криминалистичко-превентивно-репресивни карактер и састоји се у уочавању, надзирању и анализи појава, мјеста и лица за која постоји (које карактерише) општа сумња да могу садржати криминални набој, ако се имају у виду ранија искуства. Ријеч је о организованој дјелатности органа унутрашњих послова на спречавању криминалитета уопште, а самим тим и терористичких активности. Дакле, састоји се у уочавању (тј. идентификовању, спознаји), надзирању (тј. посматрању, контроли, праћењу) и анализи (тј. проучавању, упоређивању, прогнозирању): појава (асоцијалних и антисоцијалних, као и оних који се везују за тероризам), мјеста (потенцијалних криминалних и терористичких жаришта, потенцијалних криминалних средина или састајалишта, путева којима је могуће да се крећу криминалци, односно терористи или да међусобно комуницирају) и лица (за која постоји прогноза да би могла вршити кривична дјела тероризма, нпр. криминалци повратници, осуђеници на условном отпусту или на одмору и сл. (Симоновић & Пена, 2010:105–106). Вршењем контроле, плански и континуирано се прикупљају подаци о преткриминалним стањима и ситуацијама, као и о активностима и међусобним везама лица са криминалним склоностима. Благовремено утврђивање чињеница и околности који су реалан, али и недовољно прецизан сигнал о предделинквентном стању које представља претпоље криминалитета, чије се постојање везује за поједине појаве, објекте и лица, представља битан предуслов успјеха предузетих мјера криминалистичке контроле (Жарковић, 2009:73).

Наиме, криминалистичка контрола има за циљ да се орган унутрашњих послова упозна и буде у току са разним друштвеноштетним појавама (радикализација, тероризам и сл.), криминалним факторима и интересантним срединама, и да има увид у кретање одређених категорија лица (осуђивана лица, лица на условном отпусту, и сл.) (Нинчић, 2019:116). Овдје је ријеч о спречавању криминалитета, а самим тим и различитих врста терористичког дјеловања у ситуацијама које их наговјештавају (Жарковић, 2009:72). Услов за предузимање криминалистичке контроле јесте постојање опште сумње која се темељи на криминалистичком искуству (познавању криминалистичке методике кривичних дјела тероризма, криминолошких и криминалистичких типологија делинквената, прогнозе развоја криминалитета у области тероризма), да

би одређене појаве, мјеста и лица могли садржавати радикални и терористички набој (посједовати услове или узроке за настанак кривичних дјела тероризма). У моменту предузимања криминалистичке контроле у односу на неке од наведених објеката, органи унутрашњих послова не располажу индицијама да постоји било какво понашање које се односи на тероризам, већ полазе искључиво од опште сумње да би на одређеним мјестима могла да се врше одређена кривична дјела тероризма, да би одређена лица могла да врше поменута кривична дјела, односно да одређене друштвене појаве садрже у себи потенцијални радикални и терористички набој. Криминалистичка контрола се врши трајно и непрекидно на основу опште сумње, и у оквиру ње се трага за основама сумње које указују на то да се можда у одређеној средини спроводи радикализација, подстрекавање, планирање и припремање тероризма и (или) да одређена лица планирају, организују, припремају, подстрекавају, финансирају или врше кривична дјела тероризма, као и дјела која су у вези са њим (тероризам; финансирање терористичких активности; узимање талаца; угрожавање лица под међународном заштитом; неовлаштени промет оружјем и војном опремом, те производима двојне употребе; неовлаштено прибављање и располагање нуклеарним материјалом; угрожавање нуклеарног објекта; пиратство; отмица зракоплова или брода или заузимање фиксне платформе; угрожавање сигурности зрачне и морске пловидбе; уништење или уклањање знакова који служе сигурности зрачног саобраћаја; злоупотреба телекомуникационих знакова; незаконита трговина; противзаконита производња; јавно подстицање на извршење терористичких активности; врбовање за терористичке активности; обука за извођење терористичких активности; организовање терористичке групе; и противзаконито формирање и придруживање страним паравојним и парополицијским формацијама). У оквиру криминалистичке контроле предузимају се следеће оперативно-тактичке мјере и радње: патролирање, легитимисање, преглед возила и пртљага, засједе, рације, коришћење информатора, опште и специјално информисање, информативно распитивање, тајно посматрање, надзор над потенцијалним извршиоцима кривичних дјела, сарадња са другим полицијским и изванполицијским службама и институцијама (Симоновић, 2004:105–106; Симоновић & Пена, 2010:117–118; Поповић, 2023:358–359).

Да би криминалистичка контрола дала квалитетне резултате потребно је да постоји континуирана сарадња између криминалистичке и униформисане полиције. Поред тога, важан сегмент је и оперативност – владање информацијама од стране полиције, у овом случају информа-

цијама које су значајне за спречавање тероризма, а без које нема ни успјешног проактивног полицијског рада. Нужно је да се сарадња између криминалистичке и униформисане полиције огледа у правовременој и сврсисходној размјени свих информација, које имају велики значај у спречавању терористичких аката. Та размјена мора бити искрена и правовремена како би се поступање полиције могло одвијати у потпуном садејству и координацији између униформисане и криминалистичке полиције, што у погледу превенције тероризма даје велике резултате (Поповић & Шетка, 2018:200).

На основу свега наведеног, јасно се види улога и значај превентивног полицијског рада у погледу борбе против тероризма. Његов значај и допринос је велики поготово сада што су неке припремне радње предвиђене као засебна кривична дјела, што се јасно види код терористичких инкриминација. Може се рећи да се у тим фазама можда некад и није давао толики значај, јер те радње нису биле инкриминисане и сигурно им се није посвећивала пажња као што би то требало да буде учињено данас. Наиме, поменута понашања у данашње вријеме захтијевају веома озбиљну и опсежну превентивну дјелатност, која је неопходна у циљу квалитетног супротстављања терористичким активностима (Поповић, 2023:359).

Резултати емпиријског истраживања

Истраживање “Стратешки и правни аспекти контроле тероризма са посебним освртом на Босну и Херцеговину” извршено је у периоду од 01. 06. 2020. до 01. 07. 2020. године, а као инструмент за прикупљање података кориштен је анкетни упитник³. Наведено истраживање спроведено је на узорку од 200 полицајаца, тачније 100 полицајаца из Републике Српске и 100 полицајаца из Федерације Босне и Херцеговине, тачније 50 полицајаца са територије гдје живе Бошњаци и 50 полицајаца са територије гдје живе Хрвати. Из поменутог ширег истраживања за потребе овог рада анализирана су два питања:

³ Анкетирање је спроведено у циљу израде докторске дисертације: Стратешки и правни аспекти контроле тероризма са освртом на Босну и Херцеговину.

Табела 1. (Питање упућено полицији) – *Спречавањем, контролом, сузбијањем тероризма, односно уочавањем терористичких пријетњи, поред специјалних јединица полиције чија је надлежност борба против тероризма, треба да се бави полиција у заједници* (Поповић, 2020:327–328)?

	Фреквенција	Проценат (%)	Кумулативни проценат (%)
апсолутно се слажем	49	24,5	24,5
слажем се	104	52,0	76,5
не слажем се	22	11,0	87,5
апсолутно се не слажем	1	0,5	88,0
не могу рећи – немам мишљење	24	12,0	100,0
Укупно	200	100,0	

Приликом одговарања на поменуто питање “Спречавањем, контролом, сузбијањем тероризма, односно уочавањем терористичких пријетњи, поред специјалних јединица полиције чија је надлежност борба против тероризма, треба да се бави полиција у заједници (полиција)” (табела 1), од укупног броја испитаника (200 полицајаца), 49 испитаника (24,5%) се изјаснило за опцију “апсолутно се слажем”, највећи број испитаника, тачније њих 104 или 52% се изјаснило за опцију “слажем се”, затим, 22 испитаника (11%) се изјаснило за опцију “не слажем се”, 1 испитаник (0,5%) се изјаснио за опцију “апсолутно се слажем”, док су се 24 испитаника (12%) изјаснило за опцију “не могу рећи – немам мишљење”. Одговори на наведено питање су очекивани, иако у пракси постоје извјесни проблеми. Дакле, на цијелој територији Босне и Херцеговине је запостављен пројекат “Рада полиције у заједници”, што свакако отежава посао на терену униформисаних припадника полиције у погледу борбе против тероризма. Међутим, највећи проблем по овом питању заступљен је у ентитету Федерације Босне и Херцеговине. Наведени проблем је организационе природе, пошто на територији поменутог ентитета егзистира Министарство унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине које је надлежно за кривична дјела тероризма и десет кантоналних министарстава унутрашњих послова којима припада униформисана полиција (полиција у заједници) и која нису надлежна за наведена кривична дјела. Униформисана полиција у кантонима (полиција у заједници) мора да остварује превентивну дјелатност терористичких активности. Међутим, уколико кантонална

полиција и даље не буде надлежна за кривична дјела тероризма, униформисани полицајци неће превентивно дјеловати и уопште се неће бавити проблемом тероризма (узроцима, условима, радикализацијом), јер ће се бавити другим кривичним дјелима за која су кантонална министарства надлежна. У вези са тим, криминалистичкој полицији ће недостајати информације са терена до којих униформисана полиција долази на безбједносном сектору, што свакако отежава и умањује квалитет рада криминалистичке полиције у погледу борбе против тероризма. То потврђује и терористички акт који се десио у Рајловцу када је припадник вехабијског покрета Енес Омерагић усмртио двојицу војника Оружаних снага Босне и Херцеговине, гдје кантонална полиција није реаговала и није обраћала пажњу на наведено дјело, које се могло спријечити превентивним радом униформисане полиције на терену у сарадњи са припадницима криминалистичке полиције. Ситуација у Републици Српској и Брчко дистрикту Босне и Херцеговине је по том питању другачија, јер су линије рада које се баве борбом против тероризма (криминалистичка полиција) директно повезане с униформисаном полицијом (оне се налазе под окриљем једног министарства унутрашњих послова и ту нема кантона), која се на терену бави превенцијом и борбом против тероризма. Из тог разлога, може се рећи да су униформисани полицајци у Републици Српској и Брчко дистрикту заинтересованији и да више раде на терену по питању превенције и борбе против тероризма од униформисане полиције у Федерацији Босне и Херцеговине. У наредном периоду, на цијелој територији Босне и Херцеговине потребно је интензивирати рад униформисаних припадника полиције у погледу спречавања, контроле, сузбијања тероризма, односно уочавања терористичких пријетњи (за шта је потребно уредити нормативни и организациони оквир за читаву територију Босне и Херцеговине). Парадокс је још већи због чињенице да је федерални дио Босне и Херцеговине највише угрожен процесима радикализације. Уколико изостане ангажман униформисане полиције на цијелој територији Босне и Херцеговине, такво стање ствари ће у великој мјери отежати и ослабити квалитет рада криминалистичке полиције

Табела 2. (Питање упућено полицији) – Полицијске агенције у Босни и Херцеговини су адекватно опремљене и располажу свим потребним ресурсима за борбу против радикализације и контроле терористичких пријетњи (Поповић, 2020:329)?

	Фреквенција	Проценат (%)	Кумулативни проценат (%)
сасвим се слажем	15	7,5	7,5
слажем се	56	28,0	35,5
не слажем се	76	38,0	73,5
сасвим се не слажем	17	8,5	82,0
не могу рећи – немам мишљење	36	18,0	100,0
Укупно	200	100,0	

С наведеним питањем “Полицијске агенције у Босни и Херцеговини су адекватно опремљене и располажу свим потребним ресурсима за борбу против радикализације и контроле терористичких пријетњи” (табела 2), од укупног броја испитаника (200 полицајаца), 15 испитаника (7,5%) се “сасвим слаже”, 56 испитаника (28%) се “слаже”, затим, највећи број, тачније њих 76 или 38% се “не слаже”, 17 испитаника (8,5%) се “сасвим не слаже”, док 36 испитаника (18%) “не може рећи – нема мишљење”. На основу добијених резултата јасно се види да се већи број испитаника не слаже са наведеном тврдњом. Иако постоје организационе јединице криминалистичке и униформисане полиције, људски ресурси и одређена логистичка подршка, може се рећи да су одговори очекивани с обзиром на то да је пројекат рада полиције у заједници запостављен и да униформисани полицајци нису довољно едуковани и не посједују квалитетна знања о самом појму и процесу радикализације, као и о томе на који начин се остварује процес дерадикализације, тачније, каква је улога и мјесто униформисане полиције у том процесу. У вези с тим, потребно је похвалити већ поменути рад Управе за борбу против тероризма и екстремизма Министарства унутрашњих послова Републике Српске, која је спроводи три пилот-пројекта: Зворник, Добој и Требиње, гдје се у оквиру наведених пилот-пројеката, поред рада са људима из локалних средина, дјецом, са одраслима, људима из локалне самоуправе, ради и са униформисаним припадницима полиције у циљу препознавања и борбе против радикализације.

ЗАКЉУЧАК

Тероризам као негативна друштвена појава, због своје штетности у погледу угрожавања највиталних друштвених вриједности привлачи велику пажњу. Спречавање и сузбијање терористичког дјеловања у данашње вријеме представља озбиљан задатак. У вези с тим, једна од најзначајнијих активности криминалистичке полиције којом се остварује борба против тероризма јесте превентивни рад. На овај начин, остварује се дјеловање на узроке и услове који погудују вршењу терористичких аката, као и на понашања која представљају претпоље тероризма. Данас је у великој мјери присутан процес радикализације, који својом експанзијом, у великој мјери доприноси извршењу терористичких кривичних дјела. Он се у данашње вријеме све више везује за локалну заједницу, гдје је попримио одређену децентрализовану форму.

Сходно томе, криминалистичка превентивна дјелатност има велики значај, који се огледа у предузимању низа полицијских мјера и радњи превентивног карактера. Она обухвата: изграђивање позитивних релација између полиције и грађана, полицијски рад усмјерен на проблеме у локалној заједници и криминалистичку контролу.

Изграђивање позитивних релација између полиције и грађана се остварује успостављањем контаката између њих, ангажовањем полиције у друштву кроз различите пројекте неформалног, релаксирајућег, едукативног и информативног карактера. Такав приступ доприноси подизању професионалне дјелатности на виши ниво, проширивању круга лица која имају позитивна искуства са полицијом, као и повећавању могућности долажења до информација, као и постизању већег броја могућих сарадника у оквиру заједнице. Поред тога, на овакав начин се остварују и стратегијски циљеви као што су: изграђивање повјерења грађана у полицију и остваривање многобројних видова сарадње и протока информација како би се на што бољи начин остварила контрола и превенција тероризма, што је у интересу грађана.

Полицијски рад усмјерен на проблеме у локалној заједници одређује проактивни криминалистички приступ и ставља фокус криминалистичке стратегијске дјелатности на претпоље терористичког дјеловања. Овдје се усмјерава дјелатност на уочавање проблема у локалној заједници који могу довести до радикализације и терористичког дјеловања и њихово ријешавање предузимањем различитих мјера и програма и по потреби, у сарадњи са другим институцијама, прије него што дође њиховог развоја или ескалације.

Криминалистичком контролом се у великој мјери остварује превентивни рад. Самим учовањем, надзирањем и анализом појава, мјеста и лица која имају везе са радикализацијом и потенцијалним терористичким дјеловањем се омогућава спречавање терористичких активности. На овај начин се плански и континуирано прикупљају подаци о преткриминалним стањима и ситуацијама, као и о активностима и међусобним везама лица са криминалним склоностима, а све у циљу предупредивања терористичког дјеловања.

На основу спроведеног истраживања јасно се види да полиција у заједници мора имати велики утицај у погледу спречавања, контроле, сузбијања и учовања терористичких пријетњи. Униформисана полиција у великој мјери доприноси квалитету рада криминалистичке полиције у циљу превенције тероризма. Највећи проблем који је присутан јесте запостављеност пројекта "Рад полиције у заједници", што се у највећој мјери односи на кантонална министарства унутрашњих послова Федерације Босне и Херцеговине у склопу којих се налази униформисана полиција, која нису надлежна за кривична дјела тероризма, иако је Федерација Босне и Херцеговине највише погођена процесом радикализације. У таквој ситуацији, онемогућен је превентивни рад, а криминалистичка полиција је ускраћена за информације са терена до којих униформисана полиција долази на безбједносном сектору, што свакако отежава и умањује квалитет рада криминалистичке полиције у погледу борбе против тероризма, о чему свједочи и поменути терористички акт који се десио у Рајловцу. Ситуација у Републици Српској и Брчко дистрикту је другачија, јер су линије рада које се баве борбом против тероризма (криминалистичка полиција), директно повезане са униформисаном полицијом (налазе се под окриљем истог министарства), што даје квалитетне резултате у погледу превенције тероризма. Ипак, потребно је да се униформисана полиција у складу са вежећом организацијом полицијских структура ангажује на цијелој територији. Уколико се она ангажује на цијелој територији Босне и Херцеговине у пуном капацитету у погледу превенције тероризма, такво стање ствари ће у великој мјери олакшати и побољшати квалитет рада криминалистичке полиције. Оно што овдје представља велики проблем јесте то што полицијске агенције у Босни и Херцеговини нису адекватно опремљене и не располажу свим потребним ресурсима за борбу против радикализације и контроле терористичких пријетњи. И поред тога што су на територији Босне и Херцеговине заступљене организационе јединице криминалистичке и униформисане полиције, људски ресурси и одређена логистичка подршка, ипак, проблем постоји

јер је пројекат “Рад полиције у заједници” запостављен и униформисани полицајци нису довољно едуковани и не посједују квалитетна знања о самом појму и процесу радикализације, као и о томе на који начин се остварује процес дерадикализације, тачније, каква је улога и мјесто униформисане полиције у том процесу. Велики допринос по овом питању даје криминалистичка полиција, тачније Управа за борбу против тероризма и екстремизма Министарства унутрашњих послова Републике Српске, која спроводи три пилот-пројекта у Зворнику, Добоју и Требињу, гдје се у оквиру наведених пилот-пројеката, поред рада са људима из локалних средина, дјецом, са одраслима, људима из локалне самоуправе, ради и са униформисаним припадницима полиције у циљу препознавања и борбе против радикализације.

ЛИТЕРАТУРА

1. Dugas, M. & Kruglanski, A., W. (2014). The Quest for Significance Model of Radicalization: Implications for the Management of Terrorist Detainees, *Behavioral Sciences and the Law*, 34(3), 423–439.
2. Жарковић, М. (2009). *Криминалистичка тактика*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија.
3. International Centre for the Prevention of Crime (ICPC). (2016). *Crime Prevention and Community Safety: Cities and the New Urban Agenda*. Montreal: 5th International Report.
4. Newman, G., R., Clarke, R., V. (2008). *Policing Terrorism: An Executive's Guide*. Washington: Cops-Community Oriented Policing Services U. S. Department of Justice, Center Problem-Oriented Policing.
5. Нинчић, Ж. (2019). Криминалистичка контрола у функцији супротстављања криминалитету, *Безбедност*, (2), 111–133.
6. OSCE. (2014). *Спречавање тероризма и сузбијање насилног екстремизма и радикализације која води ка тероризму: Приступ кроз рад полиције у заједници*, Беч.
7. OSCE. (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*, Vienna.
8. Pickering, S., McCulloch, J. & Wright-Neville, D. (2008). Counter-terrorism policing: towards social cohesion, *Crime, Law and Social Change*, 50(1–2), 91–109.

9. Поповић, П., Шетка, Г. (2018). Садејство различитих линија рада у полицији Републике Српске у погледу спречавања тероризма, *Зборник радова са регионалне конференције, "Регионална сарадња у сузбијању прекограничног криминала: савремени изазови тероризма и мигрантске кризе"*, 195–210.
10. Поповић, П. (2020). *Стратешки и правни аспекти контроле тероризма са посебним освртом на Босну и Херцеговину*. Крагујевац: Правни факултет, Докторска дисертација.
11. Поповић, П. (2023). *Стратегија у контроли тероризма са освртом на Босну и Херцеговину*, Бања Лука: Факултет безбједносних наука.
12. Симоновић, Б. (2004). *Криминалистика*, Крагујевац: Правни факултет.
13. Симоновић, Б. (2006). *Рад полиције у заједници*, Бања Лука: Висока школа унутрашњих послова, Бања Лука.
14. Симоновић, Б. & Пена, У. (2010). *Криминалистика*, Источно Сарајево: Правни факултет.
15. Шетка, Г. (2018). Позорничка и патролна дјелатност у функцији превенције криминалитета на безбједносном сектору, *Годишњак Факултета безбедности*, 467–479.